

Vitiligo

Vitiligo eli valkopälvi on yleinen iholla esiintyvä autoimmuunitauti, jossa potilaiden iholle kehittyy oireettomia valkoisia läiskiä.

Taudin syytä ei ole vielä kokonaan selvitetty, mutta sen tiedetään olevan monitekijäinen. Myös geneettisillä syillä tiedetään olevan rooli taudin puhkeamisessa.

Potilaan oma puolustusjärjestelmä reagoi ihon pigmenttisoluihin (autoimmuunireaktio) ja aiheuttaa näin hiljalleen laajenevia valkoläiskiä eri puolilla ihoa. Vitiligo ei ole tarttuva tauti ja muutoksia nähdään vain iholla ja karvoituksessa. Se ei vaikuta sisäelimiin tai yleiseen terveyteen.

Tilastollisesti potilailla nähdään valkoläiskien ohella useammin muitakin autoimmuunisairauksia (esim. kilpirauhasen toiminnan häiriöitä tai tyypin 1 diabetes). Suurimalla osalla vitiligo-potilaista ei kuitenkaan ole muita autoimmuunisairauksia.

Vitiligo esiintyy maailmanlaajuisesti 0,5-2.0 %:lla väestöstä. Ensimmäiset oireet ilmaantuvat usein nuoruudessa tai nuorena aikuisiässä. Usealla potilaalla on tautia esiintynyt myös lähisuvussa.

Oireet, diagnoosi ja hoito

Tarkkarajaisia valkoläiskiä ilmaantuu yleensä symmetrisesti iholla. Taudin mielifaikat ovat ylä- ja alaraajat (esim. kädenselät, nilkat), keskivartalolla navanseutu ja nännien ympäristö sekä kasvoilla suun ja silmien seutu. Myös hiuspohjassa tai karvoituksessa voi olla vaaleita alueita, joissa karvoitus kasvaa valkoisena (ns. polioosi).

Yleensä läiskät laajenevat ja sulautuvat suurimmiksi hiljalleen ja vain harvoin nähdään spontaania paranemista.

Diagnoosi perustuu tyypilliseen ulkonäköön sekä valkoläiskien sijaintiin. Epäselvissä tapauksissa diagnoosi voidaan varmistaa ihokoepalan mikroskooppisilla tutkimuksilla. Koska vitiligoon voi liittyä muita autoimmuunisairauksia, on näiden poissulku lääkärin kliinisellä tutkimuksella ja laboratoriotutkimuksilla joissakin tapauksissa aiheellista.

Varmasti ja hyvin tehoavaa hoitoa ei vitiligoon ole vielä kehitetty. Nykyisten hoitomuotojen ongelmana on yleensä se, että vaste on riittämätön ja että lievän vasteen jälkeen valkoläiskät taas vaalenevat hoidon loputtua.

Mikäli tauti ei aiheuta kärsimystä potilaalle sitä voidaan hyvin jättää hoitamatta. Tämä strategia sopii useille potilaille ja heille riittää tieto taudin hyvänlaatuisuudesta. Mikäli hoitoihin ryhdytään, on potilaan ymmärrettävä, että saavutettu hoitotulos ei useinkaan ole pysyvä ja ymmärrettävä myös hoitojen mahdolliset haittavaikutukset.

Valkoläiskät näkyvimmillä ihoalueilla (esim. kasvot) voidaan peittää yksilöllisesti valitulla meikkivoiteella tai itseruskettavien kosmeettisten valmisteiden käytöllä. Kosmeettinen haitta on usein selvästi suurempi tumma- ja mustaihoisilla. Vaaleaihoisella valkoisia läiskiä tuskin havaitsee talvisaikaan.

Pienialaiseen tautiin vartalolla ja raajoissa hoitovaihtoehtoina ovat lääkärin ohjaamana paikalliset vahvat kortikosteroidivoiteet 1-2 kk:n jaksoina. Pitkäaikaishoidossa kortikosteroidivoiteiden käyttö voi johtaa iholla nähtäviin haittavaikutuksiin, kuten ihon ohenemiseen, arpijuosteisiin ja pysyvästi näkyviin verisuoniin. Vaihtoehtona ovat kalsineuriini-estäjävoiteet (takrolimuusi ja pimekrolimuus, ns. limuusivoiteet) jaksottaisesti tai pitkäaikaisena hoitona, joiden teho vartalolla ja raajoissa voi jäädä vaatimattomaksi.

Kasvojen alueen valkoläiskien hoidossa käytetään ensisijaisesti kalsineuriini-estäjävoiteita jaksottaisesti tai pitkäaikaisena hoitona.

Laaja-alaisemmassa vitiligossa on myös käytetty valohoitoja, esim. kapeakaista UVB- tai kylpy-PUVA-valohoitoja ihotautilääkärin ohjaamana. Muutamit valohoitojaksot ovat yleensä turvallisia potilaille, mutta jatkuvien ja suurten valohoitomäärien jälkeen nähdään haittavaikutuksina UV-säteilyn aiheuttama ihon vanheneminen ja ihokasvainten suurentunut esiintyvyys.

Hoitovaste näyttäytyy yleensä siten, että valkoläiskien sisälle ilmestyy pistemäisiä pigmenttiläiskiä jotka myöhemmin sulautuvat. Parhaiten hoitoon reagoivat nuorten potilaiden tuore vitiligo ja kasvojen läiskät.

Auringolta suojautuminen

Vitiligoläiskät palavat herkästi auringossa, koska niistä puuttuu ihon pigmenttisolujen luonnollinen aurinkosuojaus. Tämän takia potilaiden on hyvä suojata läiskiä aurinkosuojavoiteilla ja vaatetuksella.

Teksti: Alexander Salava, LT, Ihotautien ja allergologian erikoislääkäri